

ศิวลึงค์ : ศาสนศักดีลัทธิของศาสนาพราหมณ

SHIVA LING: THE HOLY RELIGIOUS OBJECT OF BRAHMANISM

สมมาตร ฝลเก็ด

Sommatra Pholkerd

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Buriram Rajabhat University

E-Mail: epgsurin2557@gmail.com

ได้รับบทความ: 12 มกราคม 2561; แก้ไขบทความ: 6 กุมภาพันธ์ 2561; ตอรับตีพิมพ์: 20 มีนาคม 2561

Received: January 12, 2018; Revised: February 6, 2018; Accepted: March 20, 2018

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึง ความหมาย กำเนิด รูปแบบ การนบถ พิธีบูชา เครื่องบูชา อาณิสส และอำนาจของศิวลึงค์. โดยการศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ และการลงศึกษา ภาคสนาม. ผลจากการศึกษา พบว่า ศิวลึงค์นั้น เป็นวัตถุทางศาสนาพราหมณหรือฮินดู หรือเรียกอีก อย่างหนึ่งว่าตรีมูรติ. สำหรับรูปแบบของศิวลึงค์นั้นมี 5 รูปแบบ คือ (1) แบบแท่นกลมทรงกระบอก 2. แบบแท่นกลมทรงกระบอก 3. แบบแท่นหินธรรมชาติ (4) แบบสมมติเอาสิ่งธรรมชาติแทนศิวลึงค์ และ (5) แบบผสม ในวัฒนธรรมฮินดู. การกราบไหว้บูชาศิวลึงค์เป็นเรื่องปกติที่กระทำสัปดาห์มานับ พันปีแล้ว เพราะถือว่าศิวลึงค์เป็นตัวแทนของพระศิวะ และเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์. การกระทำศิวบูชา ชาว ฮินดูจะกระทำวันละ 3 ครั้ง เข้า กลางวัน เย็น ต่อหน้าศิวลึงค์ในเทวาลัย โดยมีพราหมณที่ เรียกว่าไศเวศ เป็นผู้นำในการประกอบพิธี. ตามความเชื่อของชาวฮินดูนั้น การบูชาศิวลึงค์ที่ทำจาก ทองคำนั้น จะทำให้มีฐานะมั่งคั่ง ร่ำรวย ถ้าบูชาศิวลึงค์ด้วยข้าวสุกหรือข้าวสารจะทำให้มีอาหาร สมบูรณ์. อำนาจของศิวลึงค์นั้นมีมากเกินกว่าคำบรรยาย ทั้งนี้ก็เพื่อขอความก้าวหน้า ความสมหวัง และขอพลังพิเศษต่าง ๆ ที่ไม่ธรรมดา จากองค์ศิวลึงค์นั่นเอง.

คำสำคัญ: ศิวลึงค์, ศาสนาพราหมณ, ศักดิ์สิทธิ์

Abstract

The objective of this academic article is to study the meaning, origin, form, respect, worship, sacrifice, virtue and power of the Shiva Ling, by studying from academic papers and field study. The results of the study show that the Shiva Ling is

a religious, Brahmin or Hindu object, also known as the Trimurti. For the model of the Shiva Ling, there are five forms, which of the Shiva Ling are: - (1) round, cylindrical, (2) round or flat, (3) natural stone (4) assuming natural things instead of the Shiva Ling and (5) mixed In Hindu culture. The worship of the Shiva Ling is a normal thing that has been done for thousands of years. Because it is considered as a representative of Shiva and is sacred. For the Shiva Ling worship, the Hindu people will be practiced in 3 times a day viz, morning, lunch and evening in the presence of lingering in the temple, which a Brahmin called Sai We Sa to be the leader in the ceremony. According to the tame of the Hindu people, the worship of the Shiva Ling made of gold, it will make them wealthy. If worshiped with grain rice or cooked rice will make food perfect. The power of the Shiva Ling is much more than the description. This is to ask for progress, fulfillment and request for extraordinary powers from the Shiva Ling as well.

Keyword: Shiva Ling, Brahmanism, Holy Religious Object

บทนำ

ดินแดนภาคอีสานของไทย โดยเฉพาะพื้นที่อีสานตอนใต้ เป็นพื้นที่ที่มีพรมแดนติดต่อกับอาณาจักรขอม(เขมรโบราณ) ซึ่งเป็นอาณาจักรที่มีอารยธรรมเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมากระหว่าง พุทธศตวรรษที่ 13-18 และได้แผ่ขยายอิทธิพลทางการเมืองการปกครอง ความเชื่อทางศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ประเพณีเข้ามาในชุมชนภาคอีสานอย่างเต็มที่ ดังปรากฏร่องรอยหลักฐานต่างๆ สืบต่อมาจนปัจจุบัน เช่น ภาษา ประเพณี ความเชื่อ และหลักฐานสำคัญ ได้แก่ ศาสนสถานแบบเขมรที่เราจักกันในามน ปราสาทหิน มีปรากฏให้เห็นเป็นจำนวนหลายร้อยแห่ง ที่สำคัญ ได้แก่ ปราสาทตาเมือนธม ปราสาทศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ปราสาทวัดสระกำแพงใหญ่ ปราสาทปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ ปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา และปราสาทเมืองต่ำ ปราสาทหินพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นต้น บรรดาปราสาทหินแบบเขมรเหล่านี้ก่อเกิดขึ้นจากศรัทธาอันแรงกล้าของศาสนิกชนในศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู ภายในเรือนธาตุ (ครรภคฤหะ) ของปรางค์ประธานปราสาทหินแต่ละแห่ง จะมีเทวรูป หรือสัญลักษณ์แทนองค์เทพเจ้าประดิษฐานอยู่ ที่พบเห็นบ่อยได้แก่ เทงหินรูปทรงกระบอกที่เรียกว่า ศิวลึงค์

มีนักท่องเที่ยวจำนวนไม่น้อยที่มีโอกาสไปเที่ยวชมปราสาทหิน เมื่อพบเห็นแท่งศิวลึงค์ที่ตั้งอยู่ภายในปราสาท มีดอกไม้ รูป เทียน และพวงมาลัย คล้องอยู่ แสดงให้เห็นว่ามีคนมาบูชากราบไหว้โดยไม่เข้าใจว่า ทำไมต้องมากราบไหว้ ศิวลึงค์ ซึ่งมีรูปร่างคล้ายอวัยวะเพศชาย ที่คนไทย

ทั้งหลายมองว่า เป็นสิ่งที่ต้องปกปิด ใครพูดถึงสิ่งนี้เป็นเรื่องลามก หยาบคาย น่าละอายเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น เพื่อความเข้าใจถูกต้องตรงกันว่าคิวลึงค์ คืออะไร ทำไมจึงต้องกราบไหว้บูชา ผู้เขียนจึงขอ นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับคิวลึงค์ไว้พอสังเขป ดังนี้

คิวลึงค์ คืออะไร

คิวลึงค์ คือ สัญลักษณ์แทนองค์พระคิวะ เทพเจ้าสูงสุดในศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู ลัทธิ ไศวนิกาย ไม่พบหลักฐานแน่นอนว่า การนับถือคิวลึงค์เริ่มต้นเมื่อใด แต่มีร่องรอยการนับถือพระคิวะ ในรูปของมนุษย์และรูปคิวลึงค์ ในอินเดียมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ คิวลึงค์ที่เก่าแก่ที่สุด คือ คิวลึงค์เมืองมัทราสสร้างขึ้นราวคริสต์ศตวรรษที่ 1 หรือ 2

ต่อมาเมื่อมีการติดต่อค้าขายระหว่างอินเดียกับดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บรรดาเมืองต่างๆ ก็รับเอาอารยธรรมอินเดียเข้ามา รวมทั้งลัทธิการนับถือคิวลึงค์ด้วย สำหรับประเทศไทย ได้รับอิทธิพลนี้ผ่านมาจากอาณาจักรขอมและหัวเมืองทางภาคใต้

ความหมายของคิวลึงค์ คำว่า “คิวลึงค์” เป็นคำสมาสระหว่างคำว่า **คิวะ** ซึ่งหมายถึง พระคิวะมหาเทพ เทพเจ้าสูงสุดของศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู นิกายไศวนิกาย กับคำว่า **ลึงค์** หมายถึง องคชาตหรืออวัยวะสืบพันธุ์ของเพศชาย ดังนั้นเมื่อนำคำทั้งสองมาสมาสเข้าด้วยกันจึงมีความหมายตามตัวอักษรว่า อวัยวะสืบพันธุ์ของพระคิวะหรือ องคชาตของพระคิวะ แต่ความหมายในทางปรัชญาของศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู ไม่ได้แปลตรงตามตัวอักษร หากแต่แปลความว่า คิวลึงค์เป็นเครื่องหมายแห่งพลังศักดิ์สิทธิ์มากกว่าเครื่องหมายทางเพศ แต่คิวลึงค์มักจะปรากฏอยู่คู่กับโยนิ (Yoni)เสมอ โยินินั้นเป็นสัญลักษณ์แทนอวัยวะสืบพันธุ์เพศหญิง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนพระอุม่าอัคมเหสีของพระคิวะ อันเป็นเครื่องบ่งบอกถึงพลังสร้างสรรค์ของสตรีเพศ

ภาพที่ 1 คิวลึงค์ (ในภาคตรีมูรติ) ตั้งบนฐานโยนิโพธิ์ระสีเหลี่ยม

ที่มา : อรุณศักดิ์ กิ่งมณี. 2555 หน้า 80

การที่ศิวลึงค์กับโยนีอยู่ร่วมกัน แสดงถึงความเป็นสองในหนึ่งเดียวที่แยกออกจากกันไม่ได้ระหว่างบุรุษกับสตรี

กำเนิดศิวลึงค์

ในประเทศไทยเรานั้นไม่ค่อยคุ้นเคยกับชื่อศิวลึงค์มากนัก แต่จะคุ้นเคยกับเครื่องรางของขลังที่เชื่อว่ามีพลังอำนาจสูงสุดในด้านโชคลาภ เสน่ห์เมตตามหานิยมที่รู้จักกันในนาม “ปลัดขิก” ซึ่งมีหลักฐานยืนยันว่าได้แบบอย่างมาจาก ศิวลึงค์ของอินเดียตามคติทางศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู ลัทธิไศวนิกาย กำเนิดของศิวลึงค์ มีมุขปาฐะและคัมภีร์หลายเล่ม ที่กล่าวถึง กำเนิดของศิวลึงค์ซึ่งก็มีเนื้อหาเหตุการณ์เหมือนกันบ้าง คล้ายคลึงกันบ้างหรือแตกต่างกันก็มี เช่นบางคัมภีร์ กล่าวว่า ศิวลึงค์เกิดจากความต้องการของพระศิวะที่ประสงค์ประทานศิวลึงค์ให้เป็นสัญลักษณ์แทนพระองค์ บางคัมภีร์ว่าเกิดจากความโกรธ ความละอายจากการประทุพติผิดของพระองค์เอง ดังจะยกเรื่องเล่าจากคัมภีร์ มากล่าวพอสังเขปดังนี้

ในมหากาพย์มหาภารตะ มีข้อความตอนหนึ่งกล่าวถึงศิวลึงค์ ว่าเจ้าชายอรชุน แห่งวงศ์ปาณฑพ ได้ทำพิธีบูชาขอพรจากพระศิวะให้ประทานลูกธนูศักดิ์สิทธิ์ เพื่อนำไปต่อสู้กับอสูรร้าย ต่อมาพระศิวะจึงแปลงกายมาเป็นนายพราน ปรากฏต่อหน้าอรชุน ขณะเดียวกันกับอสูรศัตรุของอรชุนได้แปลงกายเป็นหมีป่าเข้าทำร้ายอรชุน ทั้งนายพรานและอรชุนต่างก็ยิงธนูไปฆ่าหมีป่าพร้อมกัน เมื่ออสูรจำแลงตายลง อรชุนกับนายพราน ต่างโต้เถียงและต่อสู้กันเพื่อแย่งชิงสิทธิ์ในการฆ่าหมีป่า แต่อรชุนไม่สามารถทำอันตรายนายพรานนั้นได้ จึงมีความประหลาดใจเป็นอย่างมาก แต่เนื่องจากอรชุนนับถือศิวลึงค์ ดังนั้นจากพลังศิวลึงค์จึงบันดาลให้อรชุนรู้ว่านายพราน คือพระศิวะจำแลงกายมา เมื่ออรชุนรับรู้จึงก้มลงกราบเพื่อขอขมาที่ได้ล่วงเกิน พระศิวะพึงพอใจต่อการขอขมาและรู้ว่าอรชุนมีความศรัทธา นับถือบูชาศิวลึงค์ จึงอภัยให้และได้มอบลูกธนูวิเศษให้แก่อรชุนตามความตั้งใจ

ในคัมภีร์พราหมณ์ปุราณะ กล่าวไว้ว่า บณวิมานเขาไกรลาส อันเป็นที่ประทับขององค์ศิวะ มหาเทพ กับพระอุม่าอัครมเหสี วันหนึ่งพระศิวะทรงพระเกษมสำราญ อยู่กับพระนางอุม่าและได้ดื่ม น้ำจัณฑ์จนเมามายคุมสติไม่ได้ มีการเสพกามอย่างสุขสำราญอยู่ที่ท้องพระโรง บังเอิญพระพรหม พระวิष्ณูและเทพทั้งมวลพากันเข้าเฝ้าพระศิวะ โดยไม่ได้แจ้งล่วงหน้า ขณะนั้นพระศิวะกำลังอยู่ในอาการเมามายอย่างหนัก จึงไม่ได้สนใจว่าใครเข้ามาในท้องพระโรง ก็ยังคงประกอบกามกิจต่อไป

เมื่อเทพเหล่านั้นเห็นพฤติกรรมอันไม่บังควร เป็นการอนาจารน่าอับอายเป็นอย่างมาก หากการกระทำนั้นเกิดขึ้นในห้องบรรทมส่วนพระองค์ก็คงไม่ใช่เรื่องแปลก แต่ท้องพระโรงเปรียบเสมือนห้องรับแขก ย่อมมีทวยเทพผ่านเข้าออกได้เสมอ และเมื่อทวยเทพผ่านมาพบเห็น องค์

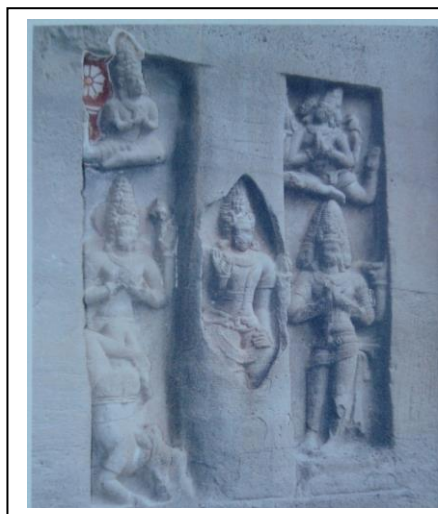
มหาเทพผู้ยิ่งใหญ่ กำลังเสพสังวาสกับอัครมเหสีอย่างประเจิดประเจ้อ จึงพากันรังเกียจเดียฉฉน ตำนาน
ตีเตียนอย่างรุนแรง และเส้อมศรทธา หมดสิ้นความนับถ้อยยำเกรงในองคัมหาเทพ

เมื่อพระศิวะสร้างจากความมึนเมาจำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพียงเลือนลาง จึงเรียกมหาเดเล็ก
มาสอบถาม เมื่อทราบความเป็นไปในเหตุการณ์ครั้งนั้น รู้สึกอับอายเป็นอย่างมากจึงกลันใจตาย แต่
ก่อนขาดใจตายได้ประกาศว่า อวัยเพศของพระองค์นี้ ต่อไปจะเป็นเสมือนตัวแทนของพระองค์ที่
มนุษย์และเทพทั้งปวงจะต้องกราบไหว้บูชา ถ้าต้องการความสุขและความสำเร็จในชีวิต จากคำ
ประกาศดังกล่าวจึงเป็นมูลเหตุให้ชาวพราหมณ์ - ฮินดู ลัทธิไศวนิกายต้องเคารพบูชาศิวลึงค์สืบมาจา
ปัจจุบัน

ในคัมภีร์ไศวปุราณะหรือศิวปุราณะ กล่าวว่าครั้งหนึ่งพระพรหมและพระวิษณุเกิดความ
ขัดแย้งถกเถียงกันว่าไครยิ่งใหญ่กว่ากันและไครเป็นผู้สร้างจักรวาล แต่ก็หาข้อยุติไม่ได้ ขณะที่ถกเถียง
กันอยู่นั้น เกิดปรากฏการณ์มหัศจรรย์มีวัตถุทรงกระบอกคล้ายเสาขนาดมหึมาผุดขึ้นมาจากใต้พื้นโลก
มีเปลวเพลิงร้อนแรงพวยพุ่งออกมาโดยรอบเสานั้น ยอดเสาพุ่งขึ้นสู่ท้องฟ้าจนมองไม่เห็นปลายยอด
พระวิษณุกับพระพรหมต่างสงสัยว่าสิ่งนั้นคืออะไร มีจุดเริ่มต้นและจุดจบอยู่ที่ใด

ดังนั้นพระวิษณุกับพระพรหม จึงยุติความขัดแย้งหันมาปรองดองและหารือกันที่จะสำรวจ
ว่าเสาเพลิงต้นนั้น คืออะไร มีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดลง ณ ที่ใด จากนั้นเทพทั้งสองจึงตกลงให้พระ
วิษณุแปลงกายเป็นหมูปา ขุดลงไปดูโคนเสาเฝ้าว่าอยู่ลึกเพียงใด ส่วนพระพรหมนั้นบางตำราบอกว่า
พระพรหมเหาะขึ้นไป บางตำราว่าแปลงกายเป็นหงส์ และบางตำราว่าขี่หงส์ เพื่อบินขึ้นไปดูจุดสิ้นสุด
ของเสาเพลิงนั้นสูงเพียงใด และสิ้นสุดลง ณ ที่ใดเช่นกัน

ภาพที่ 2 ศิวลึงค์ในภาค “ ลึงคอุทกามูรติ ” ถ้าเขาไกรลาส ประเทศอินเดีย

เทพทั้งสององค์ต่างเพียรพยายามในการที่จะค้นหาจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด ของเสาเพลิง นั้นอยู่นานหลายกัลป์ พระวิษณุขุดลึกลงไปเพียงใดก็ไม่พบจุดเริ่มต้นจึงถอดใจยอมแพ้ พระพรหมเอง ก็เช่นเดียวกันไม่สามารถหาจุดสิ้นสุดได้พบเช่นเดียวกัน แต่ระหว่างทางได้พบกับดอกปาริชาติ (ดอก เกตกี) ดอกหนึ่งร่วงหล่นลงมา จึงถามดอกปาริชาติว่าร่วงลงมาจากที่ใด ดอกปาริชาติได้ตอบว่าตนร่วง หล่นลงมาจากเครื่องประดับเศียรของพระศิวะ ซึ่งใช้เวลานานหลายกัลป์ กว่าจะตกลงมาถึงที่พระ พรหมประทับอยู่ขณะนี้

เมื่อพระพรหมกลับลงมายังพื้นดิน ได้กล่าวเท็จกับพระวิษณุว่าตนได้ค้นพบจุดสิ้นสุดของ เสาเพลิงนั้นแล้ว ทันใดนั้นเองเสาเพลิงก็ระเบิดเกิดเสียงกัมปนาท พื้นแผ่นดินสั่นสะเทือนอย่างรุนแรง ฝุ่นตลบคละคลุ้ง แทบมองไม่เห็นสิ่งใด ครั้นเมื่อฝุ่นละอองจางลง ก็ปรากฏร่างของพระศิวะขึ้นที่กลาง เสาเพลิง และทรงประกาศด้วยเสียงอันทรงพลังดุจดั่งเสียงพระยาราชสีห์ ว่านี่คืออำนาจขององค์ศิว มหาเทพซึ่งเป็นพลังที่ไม่อาจวัดได้ ไม่มีจุดตั้งต้น ไม่มีจุดสิ้นสุดและจะดำรงอยู่เป็นนิรันดร์ เพื่อเป็น แกนของโลกทั้งเบื้องบนและเบื้องล่าง จากปรากฏการณ์ดังกล่าวพระวิษณุและพระพรหมจึงยอมรับใน พลังอำนาจของพระศิวะ ในคัมภีร์บางเล่มกล่าวกล่าวต่อไปว่าพระศิวะทรงพิโรธพระพรหมเป็นอย่าง ยิ่งที่กล่าวคำเท็จว่า ได้ค้นพบจุดสิ้นสุดของเสาเพลิง จึงลงโทษพระพรหมด้วยการตัดเศียรที่ห้าซึ่งอยู่ ยอดบนสุด ทำให้พระพรหมซึ่งเดิมมีห้าเศียรเหลือเพียงสี่เศียรมาจนถึงปัจจุบัน ภาคนี้ของพระศิวะมี ชื่อเรียกว่า ลึงคอุททามูรติ ซึ่งเป็นภาคที่แสดงถึงการก่อกำเนิดของคิวลึงค์

รูปแบบคิวลึงค์

รูปแบบของคิวลึงค์นั้นมีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปอย่างหลากหลายและมีความปราณีต สวยงามแตกต่างกันออกไปตามแต่วัตถุประสงค์ของผู้สร้างทำและมีมือเชิงช่างของแต่ละท้องถิ่น สำหรับการกำหนดรูปแบบของคิวลึงค์ที่จะกล่าวต่อไปนี้ จะขอกล่าวพอสังเขปดังนี้

1. **แบบแท่งกลมทรงกระบอก** เป็นการสร้างเลียนแบบองศาตของเพศชายแกะสลัก รายละเอียดและองค์ประกอบต่างๆ เหมือนของจริงบางองค์จะปรากฏใบหน้าบุคคลแบบเอกามุขลึงค์ เข้ามาประกอบด้วย พบจำนวนไม่มากนักในประเทศไทย

ภาพที่ 3 คิวลึงค์ “เอกามุขลึงค์” (ในภาคตรีมูรติ)

ที่มา: สรศักดิ์ จันทร์วัฒนกุล, 2551 หน้า 120

2. แบบแท่นกลมทรงกระบอก แกะสลักรายละเอียดและองค์ประกอบต่างๆ เหมือนองค์ชาติเพศชาย บริเวณกึ่งกลางสลักเป็นรูปใบหน้าคนหนึ่งใบหน้าซึ่งหมายถึงใบหน้าของพระศิวะนั่นเอง และมีชื่อเรียกว่า เอกามุขลึงค์ (Eka Mukhalinga)

ภาพที่ 4 ศิวลึงค์ในภาคเอกามุขลึงค์

ที่มา: ถ้ำเมืองโปตาล ประเทศอินเดีย

หรือหากสลักรูปบุคคลประณบยันเต็มตัว เรียกว่า ลึงค์อุทภวมูรติ ทั้งสองแบบนี้พบน้อยมากในประเทศไทย

3. แบบแท่นหินธรรมชาติ หรือแกะสลักแท่นหินธรรมชาติเป็นการแกะสลักแท่นหินธรรมชาติเป็นเพียงการโกลนขึ้นรูปคร่าวๆเท่านั้น เช่น ศิวลึงค์ปราสาทตาเมือนธม จังหวัดสุรินทร์

4. แบบสมมติเอาสิ่งธรรมชาติแทนศิวลึงค์ เช่น จอมปลวก ก้อนหินขนาดใหญ่ หรือภูเขาเป็นศิวลึงค์ เช่น ภูเขาลึงค์บรรพต ซึ่งเป็นที่ตั้งปราสาทวัดภู แขวงเมืองจำปาศักดิ์ สาธารณรัฐประชาชนลาว หรือภูเขากุเลน ประเทศกัมพูชา เป็นต้น

5. แบบผสม เป็นการแกะสลักหินเป็นแท่งแบ่งความสูงออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย

ภาพที่ 5 ศิวลึงค์ในภาคตรีมูรติ

ที่มา: สรศักดิ์ จันทรวัฒนกุล, 2551 หน้า 120

ส่วนล่าง แกะสลักเป็นแท่งรูปสี่เหลี่ยม ส่วนกลางสลักเป็นแท่งรูปแปดเหลี่ยม และส่วนยอดบนสุดสลักเป็นแท่งทรงกระบอกปลายกลมมน รูปแบบนี้มีปรากฏแพร่หลายในประเทศกัมพูชา และในประเทศไทย ถึงแม้รูปแบบค่อนข้างแตกต่างจากแบบอื่นๆ แต่คนทั่วไปยังคงเรียกติดปากว่า ศิวลึงค์ หากพิจารณาตามลักษณะทางกายภาพและคติความเชื่อในศาสนาฮินดูแล้ว ถ้าจะเรียกให้ถูกต้องต้องเรียกว่า ตรีมูรติ ทั้งนี้เพราะแท่งหินรูปเคารพนี้ประกอบด้วยสัญลักษณ์ของเทพเจ้าสูงสุดในศาสนาฮินดู 3 องค์ คือ ฐานล่างสุดรูปสี่เหลี่ยมนี้เป็นสัญลักษณ์แทนพระพรหม เรียกว่าพรหมภาค ถัดขึ้นมาเป็นรูปแปดเหลี่ยม เรียกว่า วิษณุภาค เป็นสัญลักษณ์แทนพระวิษณุหรือพระนารายณ์ เทพเจ้าสูงสุดในนิกายไวษณพนิกาย ส่วนยอดบนสุดทรงกระบอกนั้นเป็นสัญลักษณ์แทนพระศิวะซึ่งเป็นเทพเจ้าสูงสุดของนิกาย ไศวนิกาย เรียกว่า รุทราภาค ดังนั้นการเรียกรูปเคารพที่มีส่วนผสม 3 แบบนี้ว่าศิวลึงค์จึงไม่น่าจะถูกต้องนัก ที่ถูกต้องควรเรียกว่า ตรีมูรติ แปลว่าเทพเจ้า 3 องค์ แต่คนทั้งหลายเคยชินกับการเรียกชื่อว่าศิวลึงค์ จึงเป็นการใช้เรียกโดย อนุโลม

รูปเคารพแบบตรีมูรตินี้ ในประเทศไทยส่วนใหญ่จะปักไว้บนแท่นโยนีโพธิ์ระ ให้ทั้งสามส่วนโผล่ออกมาพื้นฐานแต่ในประเทศอินเดีย นิยมฝังส่วนที่เป็นพรหมภาคและวิษณุภาคลึกลงไปได้ ฐานโยนีโพธิ์ระ

ภาพที่ 6 แสดงการตั้งศิวลึงค์ที่ปักส่วนพรหมภาคและวิษณุภาคไว้ในฐานโยนีโพธิ์ระ

ที่มา: ถ้าเอลโลรา ประเทศอินเดีย

จัดทำรูปเคารพที่มีเทพเจ้าสูงสุดของฮินดูมารวมอยู่ด้วยกันนั้น อาจวิเคราะห์สาเหตุได้เป็น 2 นัย ด้วยกันคือ นัยแรก อาจเกิดชาวฮินดูต่างก็ชื่นชอบและศรัทธาเลื่อมใสในมhitธานุภาพ หรืออิทธิฤทธิ์ของเทพเจ้าแต่ละองค์ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไป ซึ่งล้วนแต่เป็นมhitธานุภาพในทางดีต่อสังคม ครั้นจะเลือกนับถือบูชาเพียงองค์หนึ่งองค์ก็เสียดายมhitธานุภาพของเทพองค์อื่นๆในทำนองรักพี่เสียดายน้อง ดังนั้นเพื่อให้สูญเสียในมhitธานุภาพของเทพองค์ใดองค์หนึ่งไป จึงเคารพบูชาเทพทั้งสามองค์ไปพร้อมๆกันทั้งสามองค์ ส่วนนัยที่สอง อาจเป็นการแสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งแข่งขัน

กันเองของชาวพราหมณ์-ฮินดู ต่างนิกายกัน โดยต่างฝ่ายต่างยกย่องเทพเจ้าที่ตนนับถือว่ามี
ดี มีอิทธิฤทธิ์ มีอำนาจ เหนือกว่าเทพเจ้าองค์อื่นๆ

ดังนั้นรูปสัญลักษณ์ที่อยู่บนสุด จึงมีความสำคัญกว่าสัญลักษณ์ของเทพเจ้าอีก 2 องค์ ที่ฝัง
ลงไปในโยบายโนโหระ ดังนั้นเมื่อมีการตั้งรูปเคารพในการครรถหะของปรารค์ประธาน ส่วนที่เป็น
พรหมภาคและวิษณุภาค จะถูกฝังอยู่ภายใต้ฐานนโยบายโนโหระ ให้โผล่เฉพาะส่วนที่เป็นรูปพรหมภาคเท่านั้น
จากปรากฏการณ์เช่นนี้ แสดงว่าคนในชุมชนรอบปราสาทหินนั้น นับถือศาสนาพราหมณ์-ฮินดู นิ
กายไศวนิกาย ซึ่งนับถือว้าพระศิวะเป็นใหญ่เหนือ พระพรหม และพระวิษณุในลัทธิไวษณนิกาย
นั่นเอง

คติการนับถือศิวลิ่งค์

ชาวฮินดูแท้ จะหลอมรวมศรัทธามุ่งเน้นไปที่องค์ศิวะมหาเทพมากกว่าองค์ประกอบอย่าง
อื่น แต่ในประเทศไทยเรานั้นแม้ว่าจะมีการนับถือปลัดขิก ซึ่งมีรากฐานมาจากศิวลิ่งค์ อันเป็น
ตัวแทนของพระศิวะ แต่การนับถือปลัดขิกนั้นมิได้มุ่งหวังว่าจะได้รับความคุ้มครอง หรือความมีโชค
ลาภจากการบันดาลขององค์พระศิวะ แต่จะให้ความสำคัญไปที่ตัวเกจิอาจารย์ที่ทำการปลุกเสก
พฤติกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมความเชื่อในแต่ละท้องถิ่นที่แตกต่างกัน เพราะใน
ประเทศไทยศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ถูกหล่อหลอมรวมเข้ากับพระพุทธศาสนา ดังนั้นเครื่องรางของ
ขลังจากพราหมณ์-ฮินดูแทนที่จะสื่อไปถึงองค์พระผู้เป็นเจ้า ต้นสังกัดแท้ๆ กลับถูกโอนไปที่
เกจิอาจารย์แทน ในวัฒนธรรมฮินดู การกราบไหว้บูชาศิวลิ่งค์เป็นเรื่องปกติที่กระทำสืบทอดกันมานาน
นับพันปีแล้ว เพราะถือว่าศิวลิ่งค์เป็นตัวแทนของพระศิวะ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สามารถบันดาลโชคลาภ
ต่างๆ ให้แก่ผู้เลื่อมใสศรัทธา มีดวงตาจำนวนมหาศาลมากกว่า 1,000 ตา ที่ล้อมรอบองค์ศิวลิ่งค์
เพื่อสอดส่องคุ้มครอง ศาสนิกชนได้เด่นชัดทุกทิศทางอย่างไม่คลาดสายตา

พิธีบูชาศิวลิ่งค์

พิธีบูชาศิวลิ่งค์ เรียกว่า ศิวบูชา จะกระทำวันละ 3 ครั้ง เข้า กลางวัน เย็น ต่อ
หน้าศิวลิ่งค์ในเทวาลัย โดยมีพราหมณ์ที่เรียกว่า ไศเวศเป็นผู้นำในการประกอบพิธี ซึ่งมีขั้นตอนใน
การประกอบพิธี 3 ขั้นตอนคือ

1. พิธีอภิเชก เป็นกระบวนการในการขโลม น้ำนมสด เนยและน้ำมันงาลงบนศิวลิ่งค์
ถือว่าเป็นการขโลมอันศักดิ์สิทธิ์

2. การจตุรูปและการเผากำยาน เป็นการเผาเครื่องหอมบูชาของค์พระศิวะเจ้า

3. ไนเวทย การเข้าถึงพระผู้เป็นเจ้า เป็นการถวายอาหารซึ่งไม่มีเนื้อสัตว์

ขณะที่ประกอบพิธีกรรมในขั้นตอนต่าง ๆ นั้น ก็จะมีการสวดมนต์ จุตตะเกียง และ
ประดับประดาศิวลิ่งค์ด้วยดอกไม้โดยเฉพาะดอกมะลิ หรือดอกพุทธรักษา พระศิวะจะทรงโปรดเป็น

พิเศษ การประกอบพิธีบูชาควิลิ่งโดยการเทน้ำนมสดราดรดลงไปบนควิลิ่งนั้น เชื่อว่าความบริสุทธิ์ของนมเปรียบเสมือนการให้กำเนิดผลผลิตอันอุดมสมบูรณ์ บางแห่งนอกจากการราดรดนมสดแล้วยังใช้ผงสีแดงแต้มที่ยอดควิลิ่งเพื่อแทนความหมายของการก่อกำเนิดชีวิตใหม่ของสรรพสิ่ง

เครื่องบูชาควิลิ่ง

เครื่องบวงสรวงที่ใช้ในการประกอบพิธีบูชาควิลิ่งนั้นมีส่วนประกอบของเครื่องเช่นบูชาจำนวนมากน้อยต่างกันขึ้นอยู่กับคติความเชื่อของศาสนิกชนในแต่ละท้องถิ่น ดังนั้นจึงมีรายละเอียดที่แตกต่างกันไปตามความสำคัญของผู้จัดงานว่าเป็นการประกอบพิธีอย่างเป็นทางการของส่วนร่วมหรือพิธีส่วนตัว แต่เครื่องเช่นหลักที่ใช้ในพิธีกรรม ประกอบด้วย น้ำนมสด น้ำ น้ำมันงา ข้าวตอก ใบมะตูม หญ้าคา มูลโค มะพร้าวอ่อน เมล็ดธัญพืชต่างๆ เช่น ข้าวโพด เมล็ดข้าวแห้ง ธูปและเทียนหอม เป็นต้น

อานิสงส์ของการบูชาควิลิ่ง

ชาวอินดูมีความเชื่อเกี่ยวกับอานิสงส์ของการบูชาควิลิ่งมีผลมากมาย เช่น การบูชาควิลิ่งที่ทำจากทองคำ จะทำให้มีฐานะมั่งคั่ง ร่ำรวย ถ้าบูชาควิลิ่งด้วยข้าวสุกหรือข้าวสาร จะทำให้มีอาหารสมบูรณ์ ถ้าบูชาควิลิ่งด้วยดินจาริมแม่น้ำ จะทำให้เป็นราชาที่ดิน ถ้าบูชาควิลิ่งด้วยมูลโค จะไร้โรคภัยไข้เจ็บ ถ้าบูชาควิลิ่งด้วยเนยเหลว จะไร้โรคภัย รื่นรมย์มีความสุข ถ้าบูชาควิลิ่งด้วยดอกไม้จันทน์ จะมีผิวพรรณงดงาม ถ้าบูชาควิลิ่งด้วยดอกไม้ จะไร้โรคภัยอายุยืน เป็นต้น

อำนาจของควิลิ่ง

โยคีในประเทศอินเดียนั้นเป็นสาวกของพระศิวะที่มีความเลื่อมใสศรัทธาในเทพองค์นี้อย่างสูงยิ่งและโยคีเหล่านี้เชื่อว่าครั้งหนึ่งพระศิวะเคยบำเพ็ญพรตเป็นฤาษี และเชื่อว่าควิลิ่งนั้นเกิดจากอำนาจของพระศิวะ ผู้ใดมีควิลิ่งหรือเคารพบูชาควิลิ่งอยู่เป็นประจำ พระองค์จะทรงคุ้มครองป้องกันอันตรายทั้งปวงและจะดลบันดาล ให้มีโชค ลาภวาสนาแก่ผู้นั้นตลอดไป ควิลิ่งมีอำนาจที่จะบันดาลทุกสิ่งอย่างนานัปการให้แก่ผู้บูชาและมีพลังเหนือธรรมชาติ ตามตำนานในเรื่องรามายณะหรือรามเกียรติ์ เล่าถึงอำนาจของควิลิ่งไว้ตอนหนึ่งว่า อสูรชื่อ ตรีบุรุม เทียบเกาะกระรานชาวบ้านจนเดือดร้อนไปทั้งสามโลก พระเป็นเจ้าจึงบัญชาให้พระนารายณ์ลงไปปราบแต่พระนารายณ์ไม่สามารถทำอันตรายใดๆ ได้เพราะ อสูรตรีบุรุม พูชนควิลิ่งไว้เหนือศีรษะตลอดเวลา พระนารายณ์จึงต้องไขกลลงไปถึงเอาควิลิ่งไปจากอสูรตรีบุรุมเสียก่อน จึงสังหารตรีบุรุมได้ อำนาจของควิลิ่งนั้นมีมากเกินกว่าคำบรรยาย ทั้งนี้ผู้ศรัทธาในควิลิ่งของพวกพราหมณ์ – ฮินดู จะสรงด้วยน้ำนมสดล้างด้วยน้ำสะอาดแล้วใช้ผงสีแดงแต้มให้พร้อมกล่าวคำว่า “โอม นมัส ศิวายะ นะมะ ฮา โอม นมัส ศิวะยะ นะมะฮา โอม นมัส ศิวะยะ นะมะฮา” แปลว่า ขอความก้าวหน้า ความสมหวัง และขอพลังพิเศษต่างๆ ที่ไม่ธรรมดา

สรุป

จากตำนานเรื่องเล่าดังกล่าวข้างต้นนั้น เป็นเพียงการฉายภาพของความเชื่อของศาสนิกชนผู้นับถือศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ที่มีต่อองค์พระศิวมหาเทพ เทพเจ้าสูงสุดในลัทธิไศวนิกาย เรื่องราวทั้งหลายที่เกิดขึ้นนั้น เกิดจากจินตนาการ ความเพียรพยายามในการที่จะสร้างความยิ่งใหญ่ให้แก่เทพเจ้าที่ตนนับถือ ให้เหนือเทพองค์อื่นๆในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูด้วยกัน เช่น พระพรหม ซึ่งเป็นเทพเจ้าสูงสุดในนิกายไวษณพนิกาย ซึ่งเป็นคู่แข่งเพื่อแย่งชิงมวลหมู่ศาสนิกชนในสังคมอินเดียโบราณ ส่วนผลของการบูชาศิวลึงค์จะมีอิทธิพลดังกล่าวไว้ในตำนานหรือไม่นั้น เป็นเรื่องยากที่จะพิสูจน์ได้ สิ่งเหล่านั้นเป็นความเชื่อส่วนบุคคลที่จะต้องใช้สติปัญญาในการพิจารณาของศาสนิกชนผู้เฝ้าหาที่พึ่งทางใจ

เอกสารอ้างอิง

- สุภัทรดิศ ดิสกุล. ม.จ. (2514). **ศิลปะขอมเล่ม 1,2,3..** กรุงเทพฯ: องค์การค้าคุรุสภา.
- สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์. มรว. (2523). **การศึกษาทัບหลังแบบเขมร ในหน่วยศิลปะการที่ 6** (พิมพ์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
- สมลักษณ์ วงษ์รัตน์. (2551). **ตริงน้ำตาที่ประสาทขอม**. กรุงเทพฯ: ส.พิจิตการพิมพ์จำกัด.
- สรศักดิ์ จันทรวัฒนกุล. (2551). **ประวัติศาสตร์และศิลปะแห่งอาณาจักรขอมโบราณ**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ
- อรุณศักดิ์ กิ่งมณี. (2555). **ทิพยนียายจากปราสาทหิน**. กรุงเทพฯ: ด่านสุธาการพิมพ์.
- Free man M..and Jaegues C. (2005). **Ancient Angkor**. Bangkok: Amarin Printing and Publishing Co.Ltd.

